

TÜRKİYE'DE DIŞ TİCARETİN KOLAYLAŞTIRILMASINA YÖNELİK YAPILAN İYİLEŞTİRMELER

Prof. Dr. Fehim BAKIRCI
Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi,
fehimi.bakirci@atauni.edu.tr

Doç. Dr. Abdullah TAKIM
Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi,
abdullahtakim@atauni.edu.tr

Gökçe Gülbahar İNANÇOĞLU
Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü YL Öğrencisi
gokcegulbahar.inac@vakifbank.com.tr

Özet

Gelişen ve değişen teknoloji ve yenilikler; iletişimin kolaylaşması, mesafelerin kısılması ve maliyetlerin düşmesi gibi pek çok olumlu ekonomik ve sosyal sonuçlar doğurmaktadır. Bu durum üretim ve tüketim ilişkilerine yansıtıldığında doğal olarak dünya ticaret hacminde de önemli ve kaçınılmaz bir artışa yol açmaktadır. Türkiye de bu gelişmeler doğrultusunda dış ticarete dayalı kalkınma ve büyüme politikaları izlemeyi tercih etmiştir. Türkiye dış ticaret önündeki her türlü görünür ve görünmez engelleri kaldırma/azaltma çabası sarf etmesine rağmen, dış ticaret işlemlerindeki gümrükleme öncesi ve sonrası bürokratik işlemlerin yoğunluğu ve ayrıca zaman ve parasal maliyetler serbest dış ticaret politikalarının uygulanmasında önemli bir caydırıcı unsur olmaya devam etmektedir. Türkiye'nin dünya ticaretinde rekabetçi bir seviyeye ulaşabilmesi ve bunu sürdürbilmesi için dış ticaretin kolaylaştırılmasına yönelik düzenlemeleri yapması önemli ve elzem olmuştur. Bu çalışmada, Türkiye'de söz konusu bu bürokrasi işlemlerinin yasal ve kurumsal düzenlemelerle azaltılması için son zamanlarda yapılan dış ticareti kolaylaştırmaya yönelik düzenlemeler ve bunların uygulama ve sonuçları genel olarak analitik bir perspektifte değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Dış Ticaret, İhracatın Kolaylaştırılması, Dış Ticarete Sürdürülebilir Rekabet

IMPROVEMENTS MADE FOR FOREIGN TRADE FACILITATION IN TURKEY

Abstract

Developing and changing technologies and innovations have resulted in many positive economic and social consequences, such as facilitating communication, shortening distances and reducing costs. When these situations reflected in production and consumption relations, naturally leads to a significant and unavoidable increase in world trade volume. In accordance with these developments, Turkey has preferred pursuing the development and growth policies based on the foreign trade. Turkey makes an effort to removal/reduction in all kind of visible or invisible barriers in front of foreign trade despite the fact that the intensity of red tapes before and after the customs clearance of foreign trade transactions as well as time and monetary costs continue to be a significant deterrent to the implementation of free foreign trade policies. In order to reach a competitive level in the foreign trade and continue this, it has been compulsory and important for Turkey to do new arrangements to make the foreign trade easier. In this study, legal and institutional arrangements to reduce the red tapes of the said process in Turkey, regulations to facilitate foreign trade made recently, and their application and results have been assessed in a general analytical perspective.

Keywords: Foreign Trade, Easing of the Export, Sustainable Competition in Foreign Trade

1. Giriş

Dış ticaret; kısaca ülkelerarası mal ve hizmet alım-satımı olarak tanımlanabilir. Ülkeler arasında mal ve hizmet işlemlerinin gerçekleştirilmesinde, ticarete konu eşya ya da hizmetin geniş bir yelpaze oluşturmaya bağlı olarak, her ülke kendi prosedür ve yasalarını uygulamaktadır. Dış ticaret işlemlerinin gerçekleştirilmesinin bu prosedür ve kurallara uymakla mümkün olduğu açıktır. Ancak uygulanan bu farklı prosedür ve kurallar dış ticaretin gelişiminde ve daha hızlı sonuçlandırılmasında önemli bir engel olarak görülmesiyle beraber, dış ticaret konusunda uzmanlaşan bir çok ülke, ticarete engel teşkil eden belgelerin sayısı ile prosedürlerin azaltılması yolunda bir takım girişimlerde bulunmuşlardır.

Bu girişimler sonucunda, Batılı ülkeler kurdukları birçok uluslararası kuruluşlar ve yaptıkları birçok uluslararası sözleşmeler vasıtasıyla dış ticaret için gerekli belge sayısının azaltılması, dış ticarete mükerrer işlemlere son verilmesi ve bunun sonucunda üretilen ürünlerin sınır geçişlerinin tamamlanması ve nihai tüketiciye ulaştırılması şeklinde bir takım dış ticareti kolaylaştırıcı kurallar koymuşlar ve zaman içerisinde uygulamaya hale gelmişlerdir.

Dış ticaretin kolaylaştırılması için, ticaret ve lojistik altyapı yatırımlarının tamamlanması, dış ticarete gerekli belgelerin ve formalitelerin azaltılması, kesintisiz ve doğru bilgi akışının sağlanması, bunun yanı sıra kurumsal reformlar ile kamu ve özel sektörün bir uyum mekanizması içinde hareket etmesi son derece önemlidir.

Ticaretin kolaylaştırılması ile birlikte, maliyetlerde sağlanacak düşüş, gerek işletmeler gerekse ulusal ekonomi açısından olumlu etkiler doğuracaktır. Ayrıca dış ticaret maliyetlerinde yaşanacak düşüşle birlikte, firmaların rekabet güçleri artacak ve firmalar mallarını tüketicilere daha hızlı ve ucuz bir şekilde ulaştırabileceklerdir. Bunun sonucunda Tüketiciler ise daha geniş bir mal yelpazesine daha ucu ve kolay ulaşabilme imkanı elde edeceklerdir.

Çalışmanın birinci bölümünde ticaretin kolaylaştırılması kavramı tanımlanarak; faydaları, amaçları ve temel prensipleri açıklanacaktır. İkinci bölümde dış ticaretin kolaylaştırılmasını hayata geçiren uluslararası kuruluşlara ve anlaşmalara değinilecektir. Üçüncü bölümde ise dış ticaretin kolaylaştırılması konusunda Türkiye’de yapılan çalışmalar, düzenlemeler ve bunların uygulama ve sonuçları hakkında genel bilgi verilecektir.

2. Dış Ticaretin Kolaylaştırılması

Ticaretin kolaylaştırılması ile ilgili literatürde çeşitli tanımlar yer almaktadır. Dünya Ticaret Örgütü (WTO) tarafından yapılan tanıma göre ticaretin kolaylaştırılmasını: “*Uluslararası ticarete eşyaların hareketi için verilen toplanması, işlenmesi, sunulması ve iletilmesi faaliyetlerini kapsayan uluslararası ticaret prosedürlerinin basitleştirilmesi ve uyumlaştırılması*” şeklinde tanımlanmaktadır. (<http://www.unece.org>)

Dünyadaki her bir ülkenin farklı hukuki ve idari yapısı olması sebebiyle ticaretin kolaylaştırılmasının ulusal, uluslararası ve bölgesel boyutları bulunmaktadır. Ticaretin kolaylaştırılması prensibi; ticareti kolaylaştırmak adına atılacak her türlü adımı kapsamakta ve ürün testi, iş gücü hareketliliği önündeki engeller gibi her çeşit tarifeyi kapsayacak şekilde geniş bir anlamda kullanılmaktadır. (<http://www.oecd.org>)

Genel olarak, uluslararası ticarete konu olan eşyanın ihracat, ithalat ve transitine ilişkin süreçlerin basitleştirilmesi, işlemlerin tamamlanması için bilgi ve belgelerin maliyetlerinin azaltılması ve süreçlerin uyumlaştırılması için gerekli teknolojinin etkin bir biçimde kullanılması olarak ifade eden ticaretin kolaylaştırılması kavramının önemi son dönemde, artan ticaret hacmine bağlı olarak, giderek artmış ve ekonomik kalkınmanın bir aracı olarak ülkelerin ulusal kalkınma planlarında yerini almıştır.

3. Ticaretin Kolaylaştırılması Prensibinin Amaçları ve Faydaları

Rekabetin sürekli artış gösterdiği bir ortamda, ülkelerin gümrük işlemlerini en az maliyetle ve en kısa sürede yerine getirebilmeleri, sürdürülebilir büyüme ve kalkınma için son derece önemlidir. Bu bağlamda gümrük işlemlerinin basite indirgenmesi, hızlandırılması ve teknolojik uygulamalar ile uyumlaştırılmasının önündeki en büyük engel dış ticaret işlemlerinin gerçekleştirilmesinde temin edilmesi gereken belge sayısıdır.

Ticaretin kolaylaştırılması ile dış ticaret işlemlerinin yerine getirilirken gerekli olan prosedürlerin basitleştirilmesi, fiziksel altyapı çalışmalarının tamamlanarak hizmetlerle uyumlaştırılmasının sağlanması böylece dış ticaret işlemlerinin daha kısa sürede etkin ve verimli bir şekilde tamamlanarak maliyetlerin azaltılması hedeflenmektedir. Maliyetlerin azalmasına bağlı olarak hem üreticiler, hem tüketiciler hem de hükümetler lehine faydanın en üst seviyeye çıkarılması hedeflenmektedir.

Ticaretin kolaylaştırılması prensibi basitleştirme, uyumlaştırma ve standardizasyon olmak üzere 3 başlık altında toplanmaktadır. (Ünsal, 2007; 4).

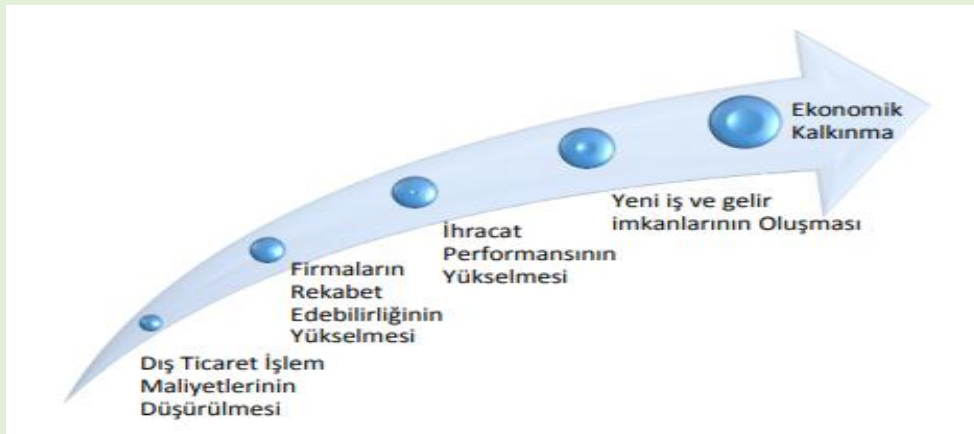
1. Basitleştirme: Prosedür, uygulama ve işlemlerdeki bütün gereksiz aşama ve tekrarların kaldırılması,

2. Uyumlaştırma: Ulusal prosedürlerin, işlemlerin ve belgelerin uluslararası sözleşmeler, standartlar ve uygulamalarla uyumlu hale getirilmesi,

3. Standardizasyon: Prosedürler, uygulamalar ve belgeler için uluslararası alanda kabul edilmiş formatların geliştirilme ve uygulanması sürecidir.

Dış ticaretin kolaylaştırılmasının en önemli faydası ticaret maliyetlerinin düşmesidir. Ticaretin kolaylaştırılması ile birlikte, maliyetlerde sağlanacak düşüş, gerek işletmeler gerekse ulusal ekonomi açısından olumlu etkiler doğuracaktır. Ayrıca dış ticaret maliyetlerinde yaşanacak düşüşle birlikte, firmaların rekabet güçleri artacak ve firmalar mallarını tüketicilere daha hızlı ve ucuz bir şekilde ulaştırabileceklerdir. Bunun sonucunda tüketiciler ise daha geniş bir mal yelpazesine daha ucuz ve kolay ulaşabilme imkanı elde edeceklerdir.

Bunun yanı sıra dış ticaretin kolaylaştırılması ile etkin denetimlerin artması ve buna bağlı olarak birlikte kamu gelirlerinin de artmasıdır. Özellikle kontrol mekanizması konumunda olan kamu kurumlarının bilgi ve iletişim teknolojilerini etkin bir şekilde kullanmalarıyla kamu gelirlerinin doğru bir şekilde toplanması sağlanır.

Şekil1.1. Dış Ticaretin Kolaylaştırılmasının Ekonomik Kalkınmaya Etkisi

Kaynak: Rippel (2011) “Why Trade Facilitation is Important for Africa”

4. Dış Ticaretin Kolaylaştırılması ve Türkiye’de Buna Yönelik Yapılan Çalışmalar

4.1.WTO, Ticaretin Kolaylaştırılması Anlaşması ve Türkiye

Ticaretin kolaylaştırılması konusunda küresel boyutta yaşanan gelişmeler ile birlikte birçok uluslararası kuruluş, bünyesinde çeşitli faaliyetler yürütmüşlerdir. Bu konuda en önemli görevi ise WTO üstlenmiştir.

7 Aralık 2013 tarihinde WTO 9. Bakanlar Konferansı sonunda 22 Şubat 2017’de kabul edilen Ticaretin Kolaylaştırılması Anlaşmasınının 23 üncü maddesi gereğince, anlaşma maddelerinin ülke içinde uygulanmasının kolaylaştırılması ve ilgili kamu kurumları arasında ve özel sektör kuruluşları ile etkin koordinasyonun sağlanması amacıyla DTÖ üyesi ülkelerde “Ulusal Ticaretin Kolaylaştırılması Komitesi” kurulmasını öngörmektedir. Bu kapsamda, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı ile Ekonomi Bakanlığı Müsteşarlarının eş başkanlığında, toplamda 18 kamu kurum ve özel sektör kuruluşunun iştirakiyle 3 Aralık 2016 tarihinde 2016/27 Sayılı Başbakanlık Genelgesi ile “Ticaretin Kolaylaştırılması Kurulu” kurulmuştur.

Ticaretin Kolaylaştırılması Kurulu, kamu ve özel sektör temsilcilerini bünyesinde barındırmaktadır. Kurul, ticaretin kolaylaştırılması alanında ana paydaş kurumlar olan Gümrük ve Ticaret Bakanlığı ile Ekonomi Bakanlığı Müsteşarları eş başkanlığında; Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı, Türk Standartları Enstitüsü (TSE), Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM), Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), Uluslararası Nakliyeciler Derneği (UND), Uluslararası Taşımacılık ve Hizmet Üretenleri Derneği (UTİKAD), Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK), Türkiye Bankalar Birliği (TBB) ve Gümrük Müşavirleri Dernekleri temsilcilerinden oluşmaktadır.

Ticaretin Kolaylaştırılması Kurulu, kamu kurumları ile özel sektör arasında ticaretin kolaylaştırılması ile ilgili süreçlerin işletilebilmesi adına koordinasyon ve işbirliğini sağlayan, reformlarını hayata geçiren bir platform görevi üstlenmiştir.

4.2. Ticaretin Kolaylaştırılması Kurulu Vizyon Bildirisi

Ticaretin Kolaylaştırılması Türkiye Stratejisi ve Eylem Planı, Türkiye’nin gümrük ve uluslararası ticaret işlemlerinde ticari maliyetlerini azaltarak Türk firmalarının ihracatını ve uluslararası rekabet gücünü artırmayı hedefleyen, temel değerler olarak (ana eksenler) şeffaflığın sağlanması, kolaylaştırma, maliyetleri azaltma, işbirliğini ve kapasite geliştirmeyi benimseyen bir dizi politika önerileri bütünüdür.

Ticaretin Kolaylaştırılması Türkiye Stratejisi ve Eylem Planı kapsamında, Ticaretin Kolaylaştırılması Kurulu’nun Misyonu; “şeffaflık, öngörülebilirlik ve işbirliğine dayanan etkin gümrük ve ticaret politikaları geliştirmek”tir.

Ticaretin Kolaylaştırılması Strateji Belgesinde yer alan eylemlerin uygulaması suretiyle, 2022 yılı sonuna kadar Türkiye’de;

1. Ticaret erbabının ihtiyaç duyduğu bilgi ve belgelerin; doğru, güncel, yeterli ve hızlı, açık ve anlaşılır, kolay erişilebilir bir şekilde yayımlanması,
2. Yeni mevzuat oluşturulması veya değiştirilmesi sürecinde ticaret erbabı ve ilgili diğer kesimlerin görüşlerinin alınması ve mevzuat değişikliklerinin duyurulması konusunda düzenli işleyen bir mekanizmanın tesis edilmesi,

3. Dış ticaret işlemlerinde kullanılan ve sınır idareleri tarafından talep edilen belgeler, formaliteler, ücret ve harçlar yeniden değerlendirilerek, şeffaflık ve ölçülülüğün sağlanması; sayıları ve işlem süreleri ile maliyetlerin azaltılması,
4. Gümrüklü sahaların alt yapısı iyileştirilecek ve gümrüklü sahalarda sınır idareleri tarafından yapılacak kontrollerin etkin ve yeknesak bir şekilde yapılması sağlanacaktır.
5. Dış ticaret işlemlerinde kırmızı hat oranlarının kontrol ve kolaylaştırma dengesini sağlayacak seviyelere düşürülmesi,
6. Diğer ülkeler üzerinden yapılan transit geçişlerde kısıtlamaların azaltılması sağlanacaktır.
7. Eşyanın ithalat, ihracat ve transitinde sınır geçiş işlemlerinin basitleştirilmesinin sağlanması ve bu amaçla ilgili tüm sınır idarelerinin faaliyetlerinin koordine edilmesi,
8. Ticaret erbabının gelişmiş ülkelerdeki firmalar ile eşit şartlarda uluslararası rekabet gücüne erişmesi için iyileştirmeler yapılması hedeflenmektedir. (www.canakkaleticaretborsasi.org.tr)

4.3. Ticaretin Kolaylaştırılması Türkiye Stratejisi'nin Ana Eksenleri ve Türkiye'deki Mevcut Durumun Değerlendirilmesi

Ticaretin Kolaylaştırılması Türkiye Stratejisi ve Eylem Planı, Vizyon Bildirisinde yer alan hedeflere ulaşmada, beş temel eksenle Eylemler belirlenmiştir.

Bu eksenler;

1. Gümrük ve Ticaret Prosedürlerinde Şeffaflığın Sağlanması,
2. Gümrük ve Ticaret Prosedürlerinin Kolaylaştırılması,
3. Ticari Maliyetlerin Azaltılması
4. Gümrük ve Ticaret Prosedürlerinden Sorumlu Kurumlar Arasında ve Üçüncü Ülke İdareleri ile İşbirliğinin Geliştirilmesi,
5. Ticaretin Kolaylaştırılmasında Kapasitenin Geliştirilmesi, şeklindedir.

4.3.1. Gümrük ve Ticaret Prosedürlerinin Kolaylaştırılması

Ticaretin Kolaylaştırılması kapsamında, gümrük ve ticaret prosedürlerinin basitleştirilmesinde etkinliğin sağlanması açısından bazı kolaylaştırma araçlarından faydalanılmaktadır. Ticareti kolaylaştırmada kimi zaman bilgi işlem teknolojilerinden daha yoğun olarak yararlanılan tek pencere ve risk yönetimi sistemi kullanıldığı gibi kimi zaman da prosedürlerin kolaylaştırılması amaçlı yasal düzenlemelerden faydalanılmaktadır. Aşağıda belirtilen araçlar bu Strateji kapsamında kolaylaştırma araçları olarak ön plana çıkmaktadır.

- A. Varış Öncesi Beyan/İşleme Sistemi
- B. Elektronik Ödeme Sistemi
- C. Risk Yönetimi Sistemi
- D. Sonradan Kontrol Sistemi
- E. Yetkilendirilmiş Yükümlü Sistemi
- F. Hızlandırılmış Sevkiyat
- G. Bozulabilir Eşya
- H. İthal Amaçlı Eşyanın Ülke İçerisinde Gümrük Kontrolü Altında Nakledilmesi
- İ. İthalat-İhracat ve Transit Formalitelerinde Kolaylaştırma
- J. Ticaretin Kolaylaştırılması ve Uluslararası Standartlara Uyum
- K. Tek Pencere Sistemi
- L. Sevk Öncesi İnceleme

M. Gümrük Müşavirliği

- A. Varış Öncesi Beyan/İşleme Sistemi:** Gümrük idaresine verilmesi gereken ithalat beyannamesinin ve diğer kurumlardan alınması gereken izin, onay ve uygunluk belgelerinin ticaret erbabınca eşya daha ithalat ülkesine gelmeden ve mümkünse elektronik ortamda temin edilebilmesi ve sunulabilmesi imkânını tanıyan varış öncesi beyan/işleme sistemi ticareti kolaylaştıran önemli unsurlardan bir tanesidir.
- Bu sistem kapsamında, örneğin eşyanın belge kontrolünün Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından kararlaştırılması halinde, kontrol süreci daha eşya Türkiye Gümrük Bölgesine gelmeden önce tamamlanabilecektir. Fiziki kontrol öngörülmesi halinde ise eşyanın varışı öncesinde gerekli kararın ve planlamanın idare tarafından yapılmış olması sayesinde, fiziki kontrolün hızlı bir şekilde tamamlanması sağlanacaktır.
- Böylelikle, dış ticaret işlemleri açısından zaman kayıplarının önüne geçilebilecek ve doğabilecek ilave maliyetlerin (tahmil, ardiye, terminal, demuraj giderleri vb.) azaltılması sağlanacaktır.
- B. Elektronik Ödeme Sistemi:** İthalat ve ihracatta tahakkuk eden ve gümrük idaresi tarafından toplanan vergi, resim, ücret ve harçların elektronik ortamda ödenmesi ticaretin kolaylaştırılmasını sağlayan araçlardan biridir. Bu sistem ile kırtasiyeciliğin en aza indirilmesi, gümrük işlemlerinin ofislerden tamamlanabilmesi, yükümlülerin fiili olarak beyanname satın almasına gerek kalmaması, belgelerin saklanması ve arşivlemesine yapacağı olumlu katkılar hedeflenmektedir.
- C. Risk Yönetimi Sistemi:** Risk yönetimi sistemi, gümrük ve ticaretten sorumlu sınır idarelerince hangi ithalat, ihracat ve transit işlemleri ile ticaret erbabının kontrole tabi tutulacağını ve bu kontrolün derecesinin ve türünün ne olacağı belirleyen metot veya uygulamaları ifade eden sistemdir.
- D. Sonradan Kontrol Sistemi:** İthal eşyasının, sahibine teslim edilmesinde ve aynı zamanda sonuçlarının risk yönetimi sisteminde kullanılması amacıyla kullanılan metotlardan bir tanesi de sonradan kontrol mekanizmasıdır. Gümrük idareleri, uygun seçim kriterini de içerebilecek riske dayalı bir yaklaşımla, sonradan kontrol için bir kişi veya bir sevkiyatı seçebilir, sonradan kontrol işlemlerini şeffaf bir şekilde gerçekleştirerek, kontrole ilişkin nihai sonuçları kayıtları kontrol edilen kişiye bildirir. Türk gümrüklerinde, sonradan kontrol mekanizması işletilmektedir. Sonradan kontrole tabi tutulacak yükümlüler risk kriterlerine dayanarak veya rastgele seçilerek sonradan kontrol planı çerçevesinde denetime tabi tutulmaktadır.
- E. Yetkilendirilmiş Yükümlü Sistemi (AEO- Authorized Economic Operator):** Yetkilendirilmiş yükümlü uygulaması; gümrük ve ticaret kuralları ile uyum düzeyi yüksek, iç kontrollere imkân veren bir kayıt yönetim sistemine sahip, mali yeterliliği haiz ve tedarik zinciri güvenliğini gözeten dış ticaret erbabına gümrük işlemlerinde kolaylık sağlayan, uluslararası geçerliliği olan bir akreditasyon sistemidir. Yetkilendirilmiş yükümlü bu sayede; daha az belge ve veri ile dış ticaret operasyonlarını yürütebilmekte, kamu tarafından daha az fiziki kontrol ve incelemelere tabi olmakta, eşyalarını gümrük idaresinden daha hızlı teslim alabilmekte, ertelenmiş gümrük vergileri ödemeleri olanağı sayesinde likidite kaynaklarından daha etkin istifade edebilmekte, teminat gereksinimlerinde kapsamlı ve düşük oranlı kefalet olanaklarına sahip olabilmekte, dönemsel olarak çoklu dış ticaret operasyonları için tek gümrük beyanı ile işlem yapabilmekte, gümrüklü sahalarda ardiye ve ilave terminal ücretleri külfetlerine katlanarak dış ticaret operasyonlarının tamamlanmasını beklemek yerine tüm süreci kendi tesislerinde yapabilmektedirler.
- F. Hızlandırılmış Sevkiyatlar:** Hızlandırılmış sevkiyatlar, güvenlik ilkelerine halel gelmeksizin, en azından hava kargo taşımacılığı yoluyla ülkeye gelen eşyanın gümrük ve ticaret prosedürlerinin basitleştirilmesi amacıyla ticaretin kolaylaştırılması adına getirilen bir rejim olarak tanımlanmaktadır.

- G. Bozulabilir Eşya:** Niteliği gereği, bir an önce gümrük işlemlerinin tamamlanarak sahibine teslim edilmesi açısından, bozulabilir eşyalar için ilave yasal düzenlemeler yapılması önemli bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır. Mevzuata uygun olması kaydıyla, bu tür ürünlerin; normal şartlar altında mümkün olan en kısa zaman diliminde serbest bırakılması; uygun olduğu durumlarda, istisnai olarak, gümrük idarelerinin ve diğer idarelerin çalışma saatleri haricinde de serbest bırakılması; olabilecek muayene/kontrol planlamalarında öncelikli olarak ele alınması; uygun şekilde muhafaza edilebilmeleri için uygun koşulların sunulduğu depolama tesislerine konulabilmeleri; bu tür tesislerin devlet eliyle yahut ithalatçı tarafından sağlanabilmesi; kullanışlı ve ulusal mevzuata uygun olması ile talep edilmesi halinde serbest bırakma işlemlerinin doğrudan bu tür tesislerde yapılabilmesi gerekmektedir.
- H. İthal Amaçlı Eşyanın Gümrük Kontrolü Altında Nakli:** Ticaret erbabının işletme alanları ithal eşyasının ülkeye giriş yaptığı gümrük noktasından farklı ve daha uzak bir yerde olabilmektedir. Bu durumda, ticaret erbabının işletmesine en yakın ithalat gümrük idaresinden eşyanın serbest bırakılması işlemlerinin yapılmasına izin verilmesi maliyet ve süre açısından daha uygun bir nitelik taşıyabilmektedir. Böyle bir esneklik, aynı zamanda ticaret erbabına limanlardaki ve giriş gümrük idareleri yakınlarındaki antrepo imkânlarından daha avantajlı bir lojistik olanağı da sunmaktadır. Kaldı ki, depolanması özel düzenek ve tertibat gerektiren birtakım eşya için -örneğin bozulabilir eşya bu kapsamda değerlendirilebilir- bu tarz antrepo olanakları kimi zaman liman ve giriş gümrük idareleri civarında bulunmayabilmektedir.
- İ. İthalat-İhracat ve Transit Formalitelerinde Kolaylaştırma:** Ticaretin kolaylaştırılması açısından ithalat, ihracat ve transite ilişkin formalitelerin sayısının ve karmaşıklığının en aza indirilmesi ve ithalat, ihracat ve transite ilişkin belge gerekliliklerinin azaltılması ve basitleştirilmesi önemli bir yer tutmaktadır. Bu kapsamda, ülkelerin değişen koşullar, ticari uygulamalar, yöntem ve teknolojilerin uygulanabilirliği ile en iyi uluslararası uygulamalar ışığında formalite ve belge şartlarını gözden geçirmesi ve özellikle bu formalitelerin bozulabilir eşyaların, hızlı bir şekilde teslim edilmesine imkân tanınması, ticaret erbabı ve yükümlülerin söz konusu şartlara uyum sağlamak için harcayacakları zaman ve maliyeti azaltacak şekilde uygulanması, ticareti en az kısıtlayıcı olacak şekilde tayin edilmesi ve ihtiyaç duyulmaması halinde de söz konusu formalitenin uygulamadan kaldırılması beklenmektedir.
- J. Ticaretin Kolaylaştırılması ve Uluslararası Standartlara Uyum:** Başta WTO tarafından geliştirilen enstrümanlar olmak üzere uluslararası standartların kullanımı, DTÖ Ticaretin Kolaylaştırılması Anlaşması'nda öngörülen amaçlara ulaşılması için oldukça önemlidir. Bu durumun en önemli sebebi, Ticaretin Kolaylaştırılması Anlaşması'nın genel prensipleri düzenlemesi, ancak belirlenen prensiplerin fiilen nasıl uygulanacağına dair bir düzenlemeye yer vermemesidir. Kaldı ki, kimi durumlarda Anlaşmada öngörülen bir prensibin uygulanması için farklı yöntemler de bulunabilmektedir. Tüm bu sebeplerle, gerek WTO ve gerekse de OECD, Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu (UNECE), Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD), Birleşmiş Milletler Asya-Pasifik Ekonomik ve Sosyal Komisyonu (UNESCAP) gibi uluslararası standartları ortaya koyan milletlerarası oluşumların enstrümanları, gümrük ve sınır prosedürlerinin öngörülebilirliği ve uyumlaştırılması bakımından daha geniş bir imkân sunabilmektedir.
- K. Tek Pencere:** Ülkelerin eşyanın ithalatı, ihracatı veya transit geçişi için talep edilen belgeleri ve/veya veri taleplerini ticaret erbabının tek bir giriş noktasından sunmasına ve sonuçların da bahse konu tek nokta üzerinden bildirilmesine olanak veren bir tek pencere sistemini kurulması oldukça önemli bir ticaretin kolaylaştırılması aracıdır. Türkiye'de Tek Pencere Sistemi 2014 yılında hayata geçirilmiş olup, 2017 yılı itibarıyla 21 kurum ve 119 belge sisteme entegredir. Ancak, Tek Pencere Sistemine dahil olan kurumlarca istenilen belgeler ve maliyetleri konusunda bir çalışma planlanmakla birlikte, belge sayılarının ve maliyetlerinin azaltılması adına bir strateji henüz bulunmamaktadır.

- L. Sevk Öncesi İnceleme:** Tarife sınıflandırması veya gümrük kıymeti ile ilgili olarak yapılan Sevk Öncesi İnceleme (PSI) enstrümanı, bu hizmetin ilave bir ücret ve zaman kaybına sebebiyet vermesi sebebiyle ticaretin zorlaştırıcı bir nitelik taşımaktadır. PSI uygulaması esasen, kamu gelirlerinin toplanması bakımından zorluklarla karşılaşan ve ithalat eşyasının kıymet ve tarifelerini tespit bakımından gerekli teknik kapasitesi bulunmayan az gelişmiş ülkelerce tercih edilen bir uygulamadır.
- M. Gümrük Müşavirlerinin Kullanımı:** Gümrük müşavirleri kullanım zorunluluğu getirilmemesi ve gümrük müşavirlerinin lisanslanmasına ilişkin olarak şeffaf ve nesnel kuralların uygulanması ticaretin kolaylaştırılması bakımından gereklidir. Bu durumun temel sebebi, bilhassa gümrük müşavirliği kullanımının zorunlu olduğu ve gümrük müşavirliği lisansının edinim sürecinin nesnel olmadığı ülkelerde, gümrük beyannamelerinin sınırlı sayıdaki müşavirler vasıtasıyla sunulması şartının, ilave bir maliyet ve formalite doğurmasıdır. Kaldı ki böyle bir durumda, gümrük beyannamesi sunumu için gerekli teknik kapasiteye sahip firmaların dahi, zorunlu bir dış kaynak ödemesi yapması gerekecektir.

5. Sonuç ve Değerlendirme

Günümüzde uluslararası ticaret dinamik bir yapıya sahip olduğu düşünüldüğünde, ticaretin kolaylaştırılmasından en fazla faydayı elde edecek ülkeler, belirli bir plan ve strateji çerçevesinde hareket eden, ülkelerinin dinamiklerini oluşturan değerleri dikkate alarak bir misyon ve vizyon belirleyebilen, teknolojik gelişmelere en kısa sürede ayak uydurabilen ülkelerdir.

Bu bakış açısından hareketle; WTO Ticaretin Kolaylaştırılması Anlaşması ile dış ticarete etkinliğin artması, maliyet ve işlem sürelerinin kısaltılması, tüm dış ticaret işlemlerinin ve idari süreçlerin modernizasyonu ve basitleştirilmesi, ileri teknoloji kullanımının salanması, altyapının geliştirilmesi gibi dış ticaret prosedürlerinin daha kolay, daha hızlı ve daha düşük maliyetli yapılabilmesini hedeflenmektedir.

Türkiye’de Ticaretin Kolaylaştırılması Kurulu, Ticaretin Kolaylaştırılması Türkiye Stratejisi kapsamında,

- Ticaret erbabının ihtiyaç duyduğu bilgi ve belgeler; doğru, güncel, yeterli ve hızlı, açık ve anlaşılır, kolay erişilebilir bir şekilde yayımlanması,
- Yeni mevzuat oluşturulması veya değiştirilmesi sürecinde ticaret erbabı ve ilgili diğer kesimlerin görüşlerinin alınması ve mevzuat değişikliklerinin duyurulması konusunda düzenli işleyen bir mekanizma tesis edilmesi,
- Dış ticaret işlemlerinde kullanılan ve sınır idareleri tarafından talep edilen belgeler, formaliteler, ücret ve harçlar yeniden değerlendirilerek, şeffaflık ve ölçülülük sağlayacak; sayıları ve işlem süreleri ile maliyetleri azaltılması,
- Gümrüklü sahaların alt yapısı iyileştirilecek ve gümrüklü sahalarda sınır idareleri tarafından yapılacak kontrollerin etkin ve yeknesak bir şekilde yapılması sağlanması,
- Dış ticaret işlemlerinde kırmızı hat oranları kontrol ve kolaylaştırma dengesini sağlayacak seviyelere düşürülmesi,
- Diğer ülkeler üzerinden yapılan transit geçişlerde kısıtlamaların azaltılması sağlanması,
- Eşyanın ithalat, ihracat ve transitinde sınır geçiş işlemlerinin basitleştirilmesi sağlanacak ve bu amaçla ilgili tüm sınır idareleri faaliyetlerini koordine edilmesi,
- Ticaret erbabının gelişmiş ülkelerdeki firmalar ile eşit şartlarda uluslararası rekabet gücüne erişmesi için iyileştirmeler yapılması hedeflenmiştir.

Ticaretin Kolaylaştırılması Kurulu, yukarıda belirtilen hedeflere ulaşmak atılacak her adımın ülkemize pozitif nitelikte geri dönüşler sağlayacağına inanmakta, Türkiye’nin dış ticaret iş yapılabilirlik sıralamalarında gelişmiş ekonomiler seviyesine çıkarılması, gümrük ve ticaret alanında, kolay, hızlı ve kaliteli hizmet sağlanması suretiyle ülkemiz rekabet gücünün daha da

arttırılması için 2018-2022 Dönemi Ticaretin Kolaylaştırılması Türkiye Stratejisi ve Eylem Planı'nın ülkemize ve devletimize faydalı olacağını bilincindedir.

6. Kaynaklar

- AB ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü Uzmanlık Tezi, Haziran 2003, Ankara
- Aktekin, D. "Ticaretin Kolaylaştırılması 'Gümrük İdarelerinin Rolü'" Gümrük Müsteşarlığı
- Anthony Kleitz, Cost and Benefits of Trade Facilitation, 2002, <http://www.unece.org>, (Erişim) 27 Mayıs 2012, s.1
- Deliçay M. (2015) "Dünyada ve Türkiye'de Dış Ticareti Kolaylaştırmaya Yönelik Ulusal Koordinasyon Çalışmaları, Ankara, Türkiye.
- Ekonomi Bakanlığı Anlaşmalar Genel Müdürlüğü "Dünya Ticaret Örgütü Çok Taraflı Ticaret Sistemi" Sunumu Mayıs 2011
- Gümrük ve Ticaret Bakanlığı "Gümrükler 2023 Vizyonu" Sunumu
- Gümrük ve Ticaret Bakanlığı 1.Arama Konferansı 2011-2013 Stratejisi "Tek Pencere Sistemi ve Tek Durakta Kontrol Sunumu
- Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Gümrükler Genel Müdürlüğü "Yeni Özet Beyan Uygulaması ve Getirileri" Sunumu Nisan 2012
- "Gümrük Hizmetlerinde Tek Pencere Sistemi" konulu 20.03.2012 tarih ve 28239 sayılı RG'de yayımlanan 2012/6 sayılı Başbakanlık Genelgesi
- Rippel B.(2011) "Why Trade Facilitation is Important for Africa" Africa Trade Policy Notes, Note 27, Washington DC, USA
- S.Sevinç Ünsal, Ticaretin Kolaylaştırılması Bağlamında Tek Pencere Uygulaması, Gümrük Müsteşarlığı Uzmanlık Tezi, Ankara,2007
- The Cost and Benefits of Trade Facilitation, OECD Policy Brief October,2005 <http://www.oecd.org> (Erişim Tarihi: 27.06.2018)
- TOBB UND Lojistik A.Ş. "Ortak Transit Rejimi&NCTS Seminer" Sunumu Nisan12

İnternet Kaynakları

- <http://www.canakkaleticaretborsasi.org.tr/haber-resim/buyuk/taslak-strateji-ve-eylem-plani-belgesi-2b34.pdf>
- <https://www.und.org.tr/tr/20893/ticaretin-kolaylastirilmasi-kurulu-strateji-ve-eylem-plani-calismalari-basliyor>
- <https://www.und.org.tr/>
- <http://www.utikad.org.tr/>